

НАЗАД У МАЙБУТНЄ: ВІД АНАЛІТИЧНОЇ ФІЛОСОФІЇ ДО ВІТГЕНШТАЙНА

Спочатку один «голий і самотній» факт: ніхто не бачив, щоб філософія закінчилася. Відтак, принаймні, індуктивно, ми можемо стверджувати, що філософія *ніколи не закінчується*. Не завершується. Вона не завершується, незалежно від того, що протягом усієї історії її існування, її супроводжують підсумкові фінальні об'яви – з середини філософії і ззовні – про остаточне завершення, про кінець, про кінець кінців, про смерть філософії тощо. З цієї точки зору, Людвіг Вітгенштайн видається мені не фігурою «минулого», фігурою *архіву* – фігурою історичної реконструкції. Ба більше, навіть не фігурою професійної концептуальної деконструкції – впливової і поважної традиції філософської роботи – аналітичної філософії. Навіть при тому, що це фігура одного з її «отців-засновників». Як раз, навпаки. Людвіг Вітгенштайн видається фігурою *майбутнього* філософії, її чистого й простого *просу*. Фігурою символічною і також актуальною – фігурою «ніколи-не-завершення» філософії. Фігурою, яка підписує не слово сказане у філософії, але точку потенційованої напруженості відбутися і пролунати справжньому філософському слову – не позначення деяких *речей*, але реєстрації *слідів істини* у до межі доведених індивідуальних станах...

Важливо розуміти, що ця стаття не про філософську традицію аналітичної філософії. І не про самого філософа, чи філософію Вітгенштайна – у плані хронології-доксографії, чи ейдетико-історичного огляду, чи деякої теоретичної реконструкції у контексті деякого, того чи іншого «філософського сьогодення», чи навіть, у самому (ви)значному режимі – як «універсальне з підписом». Хоча певні змісти щодо і першого, і другого, – просто як робоча необхідність, «машиналим чином» – тут, ясна річ, є. У цій статті, насправді відкривається намагання показати, що аналітична філософія (як певний спосіб дії щодо реалізації події мислення – спосіб дії, до речі, досить точно ідентифікований, причому, таким чином, що ці ідентифікація і демаркація є не результатом деяких спеціальних теоретичних чи методологічних зусиль, але видається *частинною подією*) – уся аналітична філософія, як спроба, як запровада, як «рух», як справа, як діяльність, – є феноменальним “*natura naturans*”. Є таким саме як «топос відтворення мислення» у суто онтологічному сенсі, в обміні з яким, власне, Людвіг Вітгенштайн, також, унікальний і один-єдиний – як «подія думки» – знов таки, у цілком онтологічному сенсі, «демонструє», тобто, *саме і є* актуальне, «живе», можливо, незамінне подання, розгортання, місце входження (до) проблеми конечності, доступу, філософського слова, змісту й акту. Можливо, отримати доступ до «самого Саме» і є правильно поставити проблему доступу? Відтак, говорячи за допомогою самого Метра, філософія це робота і вдача правильно підібрати *приклад*.

Ключові слова: показ, доступ, мова, аналітична філософія, філософія, Л. Вітгенштайн.

6.522 Es gibt allerdings Unassprechliches. Dies zeigt sich <...>.

6.53 <...> Diese Methode wäre für den anderen unbefriedigend — er hätte nicht das Gefühl, daß wir ihn Philosophie lehrten — aber s i e wäre die einzig streng richtige.

L. *Vitgenstein*

6.522 Є невисловлюване. Воно показує себе <...>

6.53 <...> Цей метод точно не вдався б співрозмовникові — він би не відчув тут філософського навчання, — але лише *такий* (метод) був би беззаперечно вірним.

L. *Vitgenstein*

Зараз я намагатимусь сказати набагато більше, ніж можу бути здатним сказати, і тому, можливо, відбудеться так, що я нічого не зможу сказати. Але сама організація, самі

надані «налаштування» цього випадку, у який я потрапив, належать не мені, а Людвігові Вітгенштайну.

Якщо є мета зробити концептуальний по суті жест, не радять (зважаючи на певну недоцільність) вживати високі епітети та найвищі ступені. Втім, іноді філософське здивування, *πόθος*, що, як свідчать, є повсюдне *ἀρχή* філософії [Heidegger, 2006, S. 23], пов'язане не з тим, що поряд раптом, з-проста постає Дивовижне, але з тим, що десь, у точно «занавігованому» місці хтось залишив сформовану, розвинуту структуру долучення до Дивовижного. Тоді цього «когось» ми називаємо «великим». Але Людвіг Вітгенштайн є не усього лише великим. Людвіг Вітгенштайн є Таємницею. Чи Порожнечою. Є Безоднею. У яку поринаєш. Безодно неможливо закрити. Конче невідомо, що там є, що *буває*, що звідти з'явиться! Єдине, що залишається – якщо ти залишаєшся живий – це нерухоме мовчазне здивування...

Втім, якщо я, за таких причин та обставин (тобто за таких, що точно проходять під віданням філософії), *нічого не зможу сказати*, цей *результат* буде цілком в дусі Вітгенштайна (і, як знати, можливо був би схвалений ним), отже, можливо, як раз таким чином, я саме й опинюся ближче до «самої справи»?

Як відомо, Вітгенштайна вважають отцем аналітичної філософії. Його традиційно вважають таким фахівцем з історії філософії та з інтелектуальної історії. Його вважають таким самі аналітичні філософи. Його вважають таким також і неаналітичні філософи, філософи, які не належать до традиції аналітичної філософії. Відтак, принаймні, доречно поцікавитися: врешті, яким же є це «дитя», що тут народилося?

Щодо цього буду говорити про «парадигму аналітичної філософії». Я буду використовувати термін «парадигма» у строго кунівському, вузькому сенсі. Головне, чому я роблю саме так – навіть не те, що в Т. Куна це термін описання *науки*, що дуже годиться щодо мови про аналітичну філософію. (Зауважу у дужках: спробуйте, у якості певного концептологічного експерименту, точно застосувати термін «парадигма» до гуманітарного знання, до історії, до теології, до літературного аналізу, до мистецтвознавства, до суспільної чи політичної теорії). Головне тут те, що термін «парадигма» – це термін «дій», «діяльність», «процесу» і «спільноти», а не термін теоретичного уявлення. «Парадигма аналітичної філософії» – це про те, як працюють живі і діючі аналітичні філософи, і що вони думають, у чому вони переконані щодо цього (тобто щодо статусу і смислу, цілей і завдань, засобів та прийомів, бажаних результатів власної праці), а не про те, що написано про аналітичну філософію в метафілософських дослідженнях.

При цьому (зараз це не моя тема) – тут могутній «простір обмінів», і тому, одне й інше іноді важко розділити, – звичайно, те що «парадигмально» сповідають діячі аналітичної філософії, лежить у щільному відношенні до події аналітичної філософії і остання, часто-густо, не тільки *виглядає*, але й *буває* такою, якою велить їй парадигма що діє у процесі її виробництва. Але тут (я забігаю наперед) мені важливе саме те, що аналітична філософія, буває й іншою (точніше, що з *аналітичної філософії буває й інше...*).

Тепер я просто перелічу набір «парадигмальних» рис аналітичної філософії.

Перш за все, це віра в об'єктивну реальність, в об'єктивний характер речей і явищ світу, а також у відкритість – принаймні, принципову – прямого доступу до речей у знанні, у можливість повністю адекватного показу об'єктів, а також у асимптотичне наближення до такого показу у пізнавальному процесі. Це віра в те, що для усього є, і що головне, що для усього є – це аргументація. Це потяг до точності суджень, до замкненості проблемного поля і до замкненості теоретичних побудовань – як у математиці та символічній логіці: ми можемо працювати з формальними об'єктами, якщо формальна система/теорія замкнена. Це впевненість про досягну остаточність результату, тобто впевненість, що деякий фрагмент дійсності може бути проаналізований «назавжди», що тут усе сказане і до сказаного додати нічного – можна тільки перейти до іншого фрагменту. Це певний кумулятивізм – впевненість у тому, що кожний результат – це цеглина у будинок загальної колективної справи – як у науці.

Це магістральна та програмна, стратегічна віра у «логічну похибку мови»: багато проблем – особливо, класичних філософських проблем – розсіюються як дим, самі собою, якщо провести логіко-семантичний і референційний аналіз мови, якою вони сформульовані. (Це не просто виділення мови у межах «Linguisticturn». Це саме аналіз «похибки мови» як універсальний шлях їх дискредитації та нівелювання, шлях до демонстрації, що проблем, насправді, *нема!*

Це, до речі, глибокий симптом «порожності» проблеми філософії (що я не в змозі розглядати тут, у відповідності до непересічної значущості і показовості цього) – для аналітичної філософії тут, також, *нема проблеми*, бо все остаточно зрозуміло (див. про це, також: [Loux, 2001]). (Аналітичний філософ у цьому плані дещо схожий на середньовічного філософа, для якого багато проблем античного філософського умогляду просто не існує: бо ж є Одкровення.)

Р. Рорті авторитетно засвідчує, що більшість аналітичних філософів не схильні розуміти свою дисципліну як гуманітарну. Вони вважають її точним дослідженням об'єктивного знання і, з цієї причини, скоріше, схожою з природничими науками. Гуманітарні ж науки вони розглядають як арену зіткнення *незатерених думок*. Філософи такого типу вважають за краще розташовуватися – для цілей виключно адміністративних – якомога далі від професорів літератури і якомога ближче до професорів фізики. Далі він констатує, що для англосовітських філософів найбільше значення має саме здатність до аргументації, типова для учасників судових процесів. Найважливішим – продовжує професор Рорті – як і раніше вважається володіння тим, «що мої принстонські колеги зазвичай називали "швидким мисленням"» (див.: Rorty, 1999, р 1, 5]). (Тут, я гадаю, що в Валерія Подороги є текст, який, фактично, присвячений філософії і філософуванню, де він наголошує і підкреслює, що «бути мислителем значить бути *повільним*, дуже повільним» (тут курсив самого В. Подороги) [Подорога, 1995, с. 228]). А М. Мамардашвілі (про якого також ведеться у тільки що згаданому тексті) взагалі констатує, що у стані філософського мислення, ти ніби «оціпенів, застиг» [Мамардашвили, 1992, с. 17])

Але, схоже в філософії є якась власна *внутрішня форма*. У самій філософії. Ми не можемо і не будемо обговорювати це тут. Але я буду стверджувати, що, незважаючи на «парадигмальне налаштування» аналітичних філософів не мати нічого спільного з філософією, якщо це не *аналітична* філософія, аналітична філософія залишається філософією! Я буду стверджувати, що «аналітична філософія» все ж таки залишилася *можливістю філософії*, онтологічною можливістю події «філософія» – що, до речі, між іншим, маркується якоюсь невисловлюваною інтуїтивною ідентичністю: ми відчуваємо, що перед нами філософська спроба, хоча не можемо дескриптивно визначити, чому.

Відома думка, що подія виформовує собі суб'єктів – отже, своїх власних суб'єктів. Тут імплікована деяка двоїстість: певні «хтось» є суб'єктами *події* – відклад події, її ходу, але, з іншого боку, вони – *суб'єкти* події, тобто, «хтось», хто подію здійснює.

Так от, цікаво іноді спостерігати, як аналітична філософія власних титульних представників – «виробників» – навіть, найзавзятіших, «найзатятіших» носіїв парадигми, на кшталт Р. Карнапа та М. Шліка (я вже не кажу про «простих працівників аналітичної філософії» – про звичайних гарвардських та кембриджських професорів), увесь час – і ми це можемо спостерігати і фіксувати – *повертає до філософії*, як би багато хто з них не намагається зробити з неї окреме нове діло, за одним ходом редукуючи до нього усю філософію, або розгорнути аналітичну філософію, а в ній, знов таки, усю філософію у бік математики, символічної логіки, лінгвістичного аналізу, фізичного наукового природознавства тощо. Отже, згадуючи Алена Бадью, в події аналітичної філософії, з планом і режимом *вірності події* – складні відносини, які, щоправда, тут також нема можливості докладно обговорювати.

Аналітична філософія, все ж таки, залишається *філософією*, минаючи та ігноруючи локальні вподобання, мрії та наміри, які керували більшістю тих, хто її підтримував, тих, хто її продовжував і розбудовував (раніше і зараз), і навіть тих, хто її створив.

Що ж, і з добрими почуттями можна робити погану літературу – цитує Гайдеггер Андре Жида у тексті про філософію. Бо річ не у почуттях, а в літературі. А ще більшою мірою – у філософії (див.: [Heidegger, 2006, S. 8]).

І тут постає Людвіг Вітгенштайн. Він з тих, хто міг просто одним кроком, одним жестом покинути й полишити усю розгорнуту, розгалужену й розбудовану справу, подію, біля джерел якої стояв, – і піти туди – навіть не на іншій землі, – а туди, де *землі нема*, в тому сенсі, що там ніщо не може бути даним та зрозумілим *в термінах «землі»*. І він, схоже, був досить чуттєвим до того, що йде до думки й пера від того, у що виявляється залученим й посвяченим. У філософії.

А ж філософія? Філософія народилася, завжди була *метафізикою* і, що б там не казали про кінець метафізики, такою залишається. Метафізика ж просто говорить: за речами (під речами) є ще щось, що не розташовується у часі, серед речей (бо неможливо, щоб речі трималися й були визначеними самі собою). (М. Мамардашвілі та О. П'ятигорський блискавично висловилися: без онтології туга бере за горло, бо *що* залишається? – Теорія опису одних речей, як того, що деяким чином висловлює стан справ щодо інших речей?» (курсивом дана розрядка самих авторів) [Мамардашвілі, П'ятигорський, 1997, с. 26]). І Вітгенштайн наголошує: сенс світу, тайна життя, смерть і світ у відношенні до смерті, а також, і Сам Бог – не віднаходяться у світі, мають бути повз простору та часу – не в безкінечному продовженні, але у «безчассі», тобто цілком у *теперішньому*, тобто у миті, тобто у вічності (уся група афоризмів «Трактату», від 6.4 до знаменитого кінцевого афоризму 7 [Witgenstein, 1922, S. 159-162], враховуючи той факт, що «6.372 <...> dem neuen System scheinen soll, als sei alles erklärt» (у нових системах може здатися, що усе пояснене) [Ibid, S. 158]).

От, у цьому сенсі філософія від початку була метафізикою. Навіть в класичній аналітичній філософії є своя, така-собі, «вироджена метафізика». На «метафізичному рівні» у даному випадку розташовується умовна (а іноді – цілком буквальна) «логіка висловлювань»: за «фізикою», додатково до фізики, є тільки правильна логіка організації фактів у висловленні.

Далі. В класичній філософії є спекулятивний жест: просто з самого початку постулювати, покласти *підставу можливості смислу* – провести «розкрій хаосу», як казав Ж. Дельоз, щоб відносно цих координат можна було щось осмислити/помислити. Але цей жест філософії, строго кажучи, не «природний» – якщо мати на увазі набір рис, що супроводжують філософію при її «атичногрецькому» народженні; це досить пізній жест, але, завдяки християнським вікам та німецьким класикам він став класичним жестом західного філософування.

Втім, філософія, так чи інакше, приводить аналітичну філософію до свого первородного й магістрального жесту філософії як такої, який М. Мамардашвілі дуже вдало називав «емпіричною метафізикою» (див.: [Мамардашвілі, 1992]).

І далі, я буду стверджувати, що Вітгенштайн, отець-засновник аналітичної традиції, той, хто «вигадав» логічний позитивізм, відкрив Віденське коло (і той, хто його, одноосібно, концептуально закрити – це одна досить значуща і цікава тема, яку я мушу залишити тут без обговорення) – відтворює, як раз, саме цей жест.

Що це значить? Поясню на прикладі. Що таке картезіанське *cogito*? Це що – просто положення трансцендентної сутності/основи/субстанції? Геть ні! Якщо узяти «самісінькі зливки», *cogito* – це маркер «Божественного» вибору світу-при-Творінні, що здійснився. Маркер всередині присутності й існування людини. І цей маркер, що це – річ? Жодним чином. *Cogito* не розташовується на рівні речей. *Cogito* є *входження*. – Це сингулярність, сингулярна точка у світі, вона «незвідки», вона ніяк не зв'язана зв'язками речей у світі. Але *cogito* – емпіричне. Це сингулярна емпірична фактичність: я мислю, я застав себе в думці. Але це не факт *світу*. Це факт *порядку світу*, факт, який свідчить про вибір (Богом) «фундаментальних констант» світу. Це факт, який свідчить, що «розкрій хаосу» відбувся, що Бог визначився з тим, яким є світ. Метафізичний, онтологічний факт.

Але це не раз і назавжди, гарантований факт (на кшталт того, що тіла завжди падають згори вниз). Так, світ є гарантовано такий, що припускає раціональну структуру речей, закономірність фізичних тіл, науку, об'єктивність спостереження, адекватно наукового знання тілам та явищам природи – і навіть Бог нічого не може тут змінити. Але усе це тільки, поки я мислю. Емпірично. Тому Р. Декарт каже, що Бог повинен мене постійно породжувати, якщо я мислю. І світ, також. Безперервне творіння. Декарт каже, що сила Творіння дорівнює силі підтримання світу.

Я не можу бачити Усього Голого Буття. Ми не повинні міркувати, каже Декарт, що Бог *міг би зробити* можливим – це некоректно, бо це не є рівень, це не є розмірність кінцевого ества. Але обов'язок філософа – пильнувати щодо особливих ситуацій, що засвідчують, як саме Бог визначився, що Він вже зробив можливим. Доки я мислю, я точно знаю, що Бог вибирає світ з можливістю думки, продовжує мене мислячого. І тут навіть Він Сам, Всемогутній нічого не може змінити, поки я мислю...

Але це все, що я можу про це встановити і розсудити. Поки мислю, я є, а це означає – думка є, обрана Їм. А за мить – усе, я цього не можу обговорювати як можливість. Тільки емпірично: коли вже є – є (див.: [Декарт, 2000]).

І, подібно до висловленого вище, як я розумію Вітгенштайна, головним, при усіх інших-ліпших, для нього є питання: що відбувається, коли філософ говорить? Чи: чим санкціонується філософування, що приходить до руху під час філософського акту? Усе більш-менш зрозуміло, коли ми говоримо про речі, тобто, коли факти (емпіричні протоколи) описуються (означаються) знаками мови. Але є щось ще. Тут інтуїція якогось першоустрою, якогось первинного кроку, якогось ходу, що відноситься до, так би мовити, координат чи умов, у яких (за умови яких) Бог робить щось можливим у цьому світі, над яким Він працює: наприклад, користування мовою для висловлювання номінальних («номенабельних») фактів. І цей режим неможна редукувати (як натхненні Вітгенштайном логічні позитивісти) до просто «відношення фактів і мови»; і про це, з іншого боку, звісно, неможна *говорити мовою* (тут і виходить на сцену знаменита вимога мовчати про те, що проходить за відомством філософії). (До речі, можна стверджувати, що, відносно цього жесту, нема «раннього» та «пізнього» Вітгенштайна, Вітгенштайна «Трактату» і Вітгенштайна «Філософських досліджень», але є *один* Вітгенштайн.)

Вітгенштайн відчуває мову зовсім не як сферу доступу до самих речей. Для нього це те, що певним чином, для Декарта є *cogito*, – це «емпіричний» показник певної визначеності порядку самого світу; але тут мова мовчить, вона не висловлює, а *показує*. І навіть сам стиль Вітгенштайна видається узятим до вживання «філософією Людвіга Вітгенштайна». Філософування як особиста розмова на одинці із самим собою, відхилення від теми як спосіб читання лекцій, мука примусу власних думок до впорядкованості, але так, що наступним словом констатується й нікчемність, нецінність самих тільки-но впорядкованих думок, дискурс початий єдиним чином для того, щоб правильно «підбирати нагадування» для певної мети. Цей перелік можна продовжувати і продовжувати. Хтось підрахував, що Вітгенштайн ставить близько 800 запитань у «Дослідженнях», в той час як відповіді дані близько щодо 100 з них – і ті в основному (близько 70), він сам різко відбракував. (Попутно спостерігаємо: як це далеко від титульної «аналітичної філософії»!)

І схоже, мова тут йде не просто про фрагментарність та афористичність, про несистемність, про парадоксальність форми і змісту тощо. Чи, інакше: усе це стоїть на службі в чогось іншого. Вітгенштайн будь-де намагається «мовчати», експериментуючи, так би мовити, з різними способами мовчання, таким чином, щоб говоріння про те, і про те (яке, зауважимо у дужках, для цього має бути остаточно вивіреном, завершеним, бездоганим щодо даного випадку) окреслило і зафіксувало умови й координати, у яких міг би здійснитися *показ*, могло показатися те, про що слід мовчати, для чого нема мови як такої. Щоб вийшло у показ щось сингулярне і не-світове, не-реальне, для чого нема ані імені, ані значення. Схоже, що й усі «сигнатурні» тексти – весь «Трактат», і «Філософські

дослідження», і «Про достовірність», і усі «іменні» концепти – теорія референції та значення, «мовні ігри», «форма життя», «знання правила» – усе це оті «сходи», які будуються тільки для того, щоб виступило відношення між філософією і доступом до істини. А сходи, риптування, звичайно, доведеться відкинути. Це все – своєрідні «машини доступу» до Реального, а не висловлення речей.

У "Трактаті" про це сказано так: «Вірна метода філософії була б, власне, такою: не говорити нічого з того, що дозволяє себе сказати, тобто пропозиції природознавства – тобто чогось такого, що не має відношення до філософії – а далі, завжди якщо хтось інший захотів би сказати щось метафізичне, доводити йому, що він не задав ніякого значення тим чи іншим знакам у своїх пропозиціях. Ця метода була б незадовільною для іншого – у нього не виникло б почуття, що ми вчили його філософії. Але саме вона була б єдиним чином вірною» [Wittgenstein, 1922, s. 186, 188].

«Мої твердження з'ясовуються за допомогою того, що той, хто розуміє мене, зрештою, осягає їх безглуздість, коли він завдяки їм піднімається над ними і стає вище них, піднімаючись за їх межі. (Йому доведеться, так би мовити, відкинути сходи, після того, як він піднявся по них нагору). Йому доведеться подолати ці твердження, і тоді він побачить світ вірно» [Wittgenstein, 1922, s. 188].

Втім, «рештування» було так гарно зроблене, що «Віденське коло» прийняло це «рештування» за саму споруду – зупинилося і зосередилося не темі «висловлення речей», увірившись, що це і є мета і суть..

В Вітгенштайна ніби «між рядками» присутня – вона завжди присутня – така собі *інтуїція зупинки*. Вона є в Мамардашвілі, в Толстого (відома «схильність» Вітгенштайна до творчості Л. Толстого). І в Вітгенштайна. Зупинка.. чого? – світу, випадіння з горизонту подій світу. Цей досвід ніби виштовхує зі світу... Випав. Зупинився. Сингулярні місця, точки. Особливість... «Нетутешність».

Як у випадку загальної теорії відносності чи квантової механіки: теорія «класичної природи», яка так гарно описує природу, не діє. Тобто, втрачає потенції – усі разом – показує: *нічого не показує*. Але ця негачія, це нічого-не-показування якраз і є показ. І є симптом. Кішка не може пробігти у двері двічі поспіль! («Культовий» епізод в одному з фільмів знаменитої трилогії Вачовські) Цього не буває і не є у світі. Але це стається. Про що це говорить? Що зміст цього «сталось» – не про світ. А про що? Точно про те, коли світу ще нема. Світу – немає! Чи він – зупинився. І ця зупинка є зупинка-виштовх.

Так само, мова може бути взята не як практика мови, не як мовлення, але як чистий і простий *факт* мови. Про що свідчить сам цей факт? Саме тут постає проблема не змісту, але *способу* інтерпретації цього факту (й таких подібних). Що, і з санкції чого, можна про це сказати? Вітгенштайн як строгий мислитель каже: *нічого неможна сказати!* Чому? Не тому, що поки що нічого, а потім стане щось. Але тому, що це принципово не на рівні мови: факт мови інтерпретується не на рівні практики мови, вживання мови, мовлення... А на якому рівні? Вітгенштайн зазначає: на рівні «життя». Факт мови корелює з «формою життя».

І я висновою за цим тільки одне: не може бути прямого («предметного») філософського твердження! І звідти декілька шляхів. «Парадигмальні» аналітичні філософи будуть казати, що за винятком речей предметних, сказаних мовою, нічого більше нема! Але Вітгенштайн (і ранній, і пізній!) виходить до того, що не треба нічого твердити про те, чим цікавиться філософія. Бо у будь-якому разі це твердження буде «історією про те, про що розповідають історії», тобто, про вигадане. Це буде історія про натуралізоване ніщо. «Мова на канікулах...» – це не про те, що філософія невірно сформульована щодо мови. Це про те, що, коли мова працює, а не «на холостому ході», нам конче стає ясно, що те, про що філософія, не проходить у відомстві мови: не треба й некоректно намагатися про це *говорити!* Не тому, що важко підібрати слова. А тому, що (симптоматично? – «метамовно», *показово*) буде виходити отака «історія щодо вигаданого, у деякому чистому вигляді – вигаданого – тобто, відносно цього заздалегідь відомо і ясно, що воно не може бути предметом, річчю, але наряджене у предметну/мовну форму (і тому,

очевидним чином, *казкове* – історія). Коли мова не працює, нема прямої очевидності, що про філософське неможна і непотрібно нічого намагатися виговорити.

Думка Вітгенштайна в'ється навколо мови. Не навколо вживання мови, знаково-семантичного відношення мови, означення предметів мовою як таких тощо (цей зовнішній – дуже щільний та інтенсивний план, який сам кидається в очі, саме і побачили логічні позитивісти, і саме він їх надихнув на створення і на рух у перспективі логічного позитивізму). Усе це, усі ці настанови, приклади, зауваження, повтори, вертання, уся ця «нарізка» – є засіб, є, як хочете, *метод*. Це метод *отримання доступу*. Метод (якщо вживане це слово) *організації точки доступу*. До Справжнього, до Реального, до координат Творіння (як хочете, можливого доступу до режиму того, що у теології називається Словом, до таємниці Слова – що є терміном онтології а не лінгвістики, чи теорії значення, аргументації тощо). Це не доступ до того, що *за мовою*. Але *метод* можливого відкриття доступу, метод фіксування наслідків факту існування мови (як сингулярного, іншорежимного факту у межах процесу і ходу «онтичного» існування світу) як можливості вказати на факт самого світу як певним, визначеним чином обраного світу, світу як факту виконання певної онтологічної можливості й умови (скажімо, світу з визначеністю осмисленого життя, тобто, життя, яке має сенс і визначається щодо сенсу). Скажімо, світу, онтологічно обраного таким чином, що у ньому можливе визначення речей значеннями, *можливе означування його речей*.

Вітгенштайн, усім «малюнком», усією композицією своєї спадщини ніби питає: що може бути у «лінгвістичному повороті» – за всієї значущості «лінгвістичного повороту», тобто притому, що це є поворот, ні багато ні мало, до нової перспективи руху в *усій філософії*, у філософії, щодо її власних класичних зразків – з центральними робочими філософемами (філософськими абстракціями) «субстанції речей», «трансцендентального Его», «Світового Духу», «Абсолюту» тощо – що є за такого повороту «не лінгвістичного», що є «інакшого-ніж-лінгвістичне», і, при тому, такого, що не буде просто чимось «Зовсім Іншим», чимось трансцендентно-втаємниченим / *релігійним*.

Ба більше.

Як здається, все послання (і весь дискурс) Вітгенштайна, «раннього», а також і «пізнього», (сам факт цього дискурсу, тобто, якщо такий факт сприймати як якийсь зміст, як якесь «слово») – у всякому місці його конкретного втілення – каже: «Так, але цього замало!» Цього замало для формування *можливості показу* ... Можна вичерпним чином показати, як значення приписуються знакам тих чи інших предметів (фактів), а також, які є ті джерела досвіду, з яких виходять ці останні, які означаються, а також, як складена і організована та логічна форма / теорія, завдяки якій все це виявляється гідним титулу «знання» і так далі, і далі. Але цього замало для влаштування показу. Тому що для наближення до цього потрібно хоча б почати питати правильно. Треба питати: «Що таке значення?», «Що таке досвід?». Або точніше: «Що показує факт «значення»? «Що «поза цілим світом» передбачає факт досвіду?»

І звичайно, з іншого боку, показ не може бути «показом значення». Тобто те, що показується у показі не може *мати значення*, виступати як значення. (Показ, ймовірно, може бути тим, що «показалося якесь значення». Але це «значення» як таке, тобто – за значенням, не буде пов'язане з показом як *його значення*. Це буде значення чогось іншого, якогось *іншого* позначеного предмета. Але показ не буде показом цього предмета через його значення. Він буде тоді «показом значенням» – в *Alatīvus*: показ буде полягати в тому, що *напоказ* вийшло значення цього «іншого предмету». Але *те, що показується в показі, ніколи нічого не значить*.) Як на мене, у цьому, «навколо цього» – увесь Вітгенштайн.

Так, сенс є невіддільний від мови; мова є невіддільна від життя ... Але що показує факт цього самого життя? Що є таке – саме те (це!) життя?

Так, ми «розчакловуємо», «дефетицизуємо» мову. Ми показуємо на прикладах, що немає ніякого іманентного сенсу, в самій мові, яким наділяються в ній речі. «Форма життя», «потік життя», «метушня життя» ... Так, мова якимось чином (від)дає життя – формі. Але

якщо залишити все так, якщо зупинитися на цьому «хтонічному» бурлінні життя – нічого не покажеться! Тут є якась недостача, недоїмка ...

Трансценденталізація мови в класичному сприйнятті чи редукція мови до «круговерті життя»? Але Вітгенштайн долучається до первинного конститутивного руху філософії, який, з самого початку, полягав в тому, щоб показати, що одних тільки речей, навіть якщо їх «круговерть» і «вихор» – замало для того, щоб мислення і світ могли відбутися! Тільки речі в термінах станів інших речей ... Миру замало для сенсу світу! Світ не може вмістити й розмістити сенс світу! Так само, як мова не може розмістити факт мови...

Інтуїція Вітгенштайна така, що мова не сама, не «самосуца» – як така-собі «трансценденталія». Мова, тактож, і не «самобутна»: мова – не буття, мова сама не є буттям, не є саме «буття як буття». Але, з іншого боку, мова не є іманенцією чи внутрішньою функцією, ефектом або реляцією «вирію життя». Мовою щось розрішується, дозволяється якийсь акт або якийсь, хід, або якийсь план. Але якщо цей план є тільки «плин подій», процес речей ... – цього занадто мало! Ні, у Вітгенштайна саме присутність мови виконує якусь онтологічну умову *всього цього світу*. Але мова не показує цього, що вимагає *silencium* як методу онтології, коли вона (мова) і тим, що вона означає речі. Отже, слід «розпитувати» мову про це. Бути *слідопитом* мови. Але це, початково і первинно, вимагає *нічого не означувати*, не говорити мовою. До відкриття, до *показу* виконання цієї умови можна наблизитися через особливу роботу з мовою – з витяганням наслідків з *факту присутності* самої мови. Чи з факту (акту) *волі*. Чи з факту *смерті*...

При цьому особливо важливо усвідомити те, що це єдине, що у нас є, якщо ми говоримо про філософію. Що це є та єдина можливість, всередині якої кінцева істота отримує доступ до онтологічної економії світу; інакше – як завгодно інакше – *показатися* в горизонті нашої присутності світ (факт світу), життя (форма життя), – не в змозі; і більше, так би мовити, безглуздістю (абсурдом) другого порядку, в плані статусу спроби, а в реалізації – пустопорожньою балаканиною, – є винесення «філософських» (спекулятивно-метафізичних) суджень, про «цілий світ», про «життя», про «сенс», про «істину» ...

К. Маркс відкриває у людському *практикуванні речей*, схоже, неусувний елемент товарного фетишизму. І те, проти чого повстає Вітгенштайн, – це те, що можна було б назвати лінгвістичним фетишизмом чи *фетишизмом значення*. (Мамардашвілі ясно відчуває цей загальний момент, коли говорить про «міфологізацію» та «натуралізацію» філософських тверджень і змістів; коли говорить, що немає філософських «речей», що філософа зрозуміли невірною, якщо витлумачують його мовлення як опис «надречей»; коли зауважує, що є *трансцендування*, але немає трансцендентних сутностей тощо – до речі, вираз «сутність» у цьому контексті, як раз, і фіксує оцю предметну підміну філософського значення: «сутність» тут – це не конкретне суще, це універсальний і «ідеальний» зміст, який вважається існуючим на кшталт конкретного сущого, концептуальний, «understandable monster»).

Саме на цьому фетишизмі базується увесь класичний комплекс відношення «слів і речей», разом із розумовою кореспондентною істиною, відношенням достовірності у пізнанні тощо. Аж до субстантивності латини як мови знання і вченості (!). Слова мають фіксовані значення, бо слова позначають предмети. За словом завжди закріплений предмет. На цьому лінгвістичному фетишизмі (який, як відчувається, є досить симптоматичною й необхідною частиною класичного західного способу мислення / артикуляції доступу) тримається, до речі, і весь позитивістський (лінгвопозитивістський) комплекс.

На завершення, повернемося туди, звідки й починали – до філософії, до самої філософії. Знов таки, може сам Вітгенштайн, як неперевершений майстер обходу, схвалив би цей жест. Взагалі філософський результат реалізований, зафіксований як «певна філософія», поряд із завжди присутньою в ньому потенційованістю актуальних сил філософування, яке відбудеться десь в «іншому місці», наділений досить широким *зазором*

варіативності конкретної концептуальної реалізації цього акту. У цьому зазорі, в будь-якому випадку, відбувається філософська подія.

Вітгенштайн «намацює» й «обходить колами» онтологічний факт мови як «портал» доступу; в цій актуальній економії певним побічним продуктом «випала в осад», відкрилася перспективна візія – і праксис – використання мови, конкретної мовної роботи / роботи мови. І корелятивна цьому перспектива аналітичної роботи з мовою. (При цьому, не досить важливо, що думав і говорив про це сам пан Вітгенштайн у розмовах, наприклад, із М. Шліком! – справу було вже зроблено). Але усі ці «маргінальні» нюанси – нюанси завжди маргінальні, порівняно з тим, що «кидається в очі» як центральна перспектива – були «обрізані» Віденським Колом.

І ще одне: варіюють – часто-густо, простими грубими шляхами – у горизонті вже окреслених координат, якщо акт стався. Але від цього є важливість і користь відрізнити роботу чистого «розкрию Хаосу». Вона «незрозуміла», фрагментарна, афористична, нефіксована у результатах, рясніє повторами та поверненнями.

Людвіг Вітгенштайн, хай там що, є «отцем» аналітичної філософії, бо що б ми не відкривали в аналітичній філософії (у тому числі, як завгодно далеко за межами парадигми аналітичної філософії), ми, так чи так, завжди натрапляємо на його «залізну постать». Ба більше: якщо гранична спроба філософування, повний акт мислення (чим і є філософія власне) тобто спроба/акт, у якому виконано онтологічну можливість філософії, певним чином містить усю філософію – якщо це так, тоді Вітгенштайн є тим, хто відбувся вписаним у суб'єкт події «філософія», є втіленням «Божественної Можливості» філософування. Принаймні кожного разу, коли ми відважуємося філософувати, ми емпірично на цю обставину натрапляємо. Там є і драма, і афект (Бадью каже, що з істиною завжди пов'язаний афект(див.: [Badiou, 2010, p. 134-136])), і гранична напруга, і самотність, і відблиск невідомого на відкритому, і колосальна «машина відтворення» філософії в іншому (в іншому локусі – в нас з вами).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- Badiou A. *Being and event*. N.Y. : Continuum, 2006. xxxiii, 526 p.
- Badiou A. *La Philosophie et l'Événement, entretiens avec Fabien Tarby*. Paris: Germina, 2010. 181 p.
- Heidegger M. What is it - philosophy? Martin Heidegger. *Gesamtausgabe. Band 11. Identität und Differenz*. Frankfurt am Main: Vittorio Klostermann, 2006. S. 3-26
- Hampshire S. Are All Philosophical Questions Questions of Language? *Proceedings of the Aristotelian Society*. 1948, Suppl. vol. XXII. P. 31-48.
- Loux M. J. ed. *Metaphysics: Contemporary Readings*. London, New York, 2008 : Routledge. 555 p.
- Rorty R. *Analytic Philosophy and Transformative Philosophy*. In Richard Rorty's disk MS-C017-FD028, 1999. (unpublished). 15 p.
- Wittgenstein L. *Tractatus logico-philosophicus*. London: Kegan Paul, 1922. 189 s.
- Wittgenstein L. *The Blue and Brown Books: Preliminary Studies for the «Philosophical Investigation»*. Oxford: Blackwell Publishing, 1969. 192 p.
- Декарт Р. *Метафізичні роздуми*. (Пер. з фр. З. Борисюк та О. Жупанського). К. : Юніверс, 2000. 304 с.
- Мамардашвили М. К. Как я понимаю философию. *Мамардашвили М.К. Как я понимаю философию*. М., 1992. С. 14-26.
- Мамардашвили М.К., Пятигорский А. М. *Символ и сознание. Метафизические рассуждения о сознании, символическом языке*. М., 1997. 224 с.
- Подорога В. Начало в пространстве мысли. *Подорога В. Феноменология тела. Введение в философскую антропологию*. М., 1995. С. 226-271.

Мінаков Ігор Вікторович

кандидат філософських наук, доцент кафедри теоретичної і практичної філософії імені професора Й. Б. Шада

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

м. Свободи, 4, Харків, 61022

E-mail: igor.v.minakov@karazin.ua

ORCID: <http://orcid.org/0000-0001-9471-1265>

Стаття надійшла до редакції: 27.05.2021

Схвалено до друку: 06.09.2021

**BACK TO THE FUTURE: FROM ANALYTICAL PHILOSOPHY TO
WITTGENSTEIN ABSTRACT**

Minakov Ihor V.

PhD in philosophy, associate Professor of the Department of Theoretical and Practical Philosophy named after Professor J.B.Schad

V. N. Karazin Kharkiv National University

4, Svobody sqr., 61022, Kharkiv, Ukraine

E-mail: igor.v.minakov@karazin.ua

ORCID: <http://orcid.org/0000-0001-9471-1265>

ABSTRACT

At first, one "naked and lonely" fact: nobody saw that philosophy was over. So, at least by induction, we can argue that philosophy *never ends*. This is regardless of the fact that throughout the history of philosophy, it is accompanied by announcements of the final conclusion, of the end, of philosophy death. From this point of view, Ludwig Wittgenstein does not seem to me to be a figure of the "past," a figure of the *archive* — a figure of historical reconstruction. Moreover, the figure of "internal" conceptual *deconstruction* — of an influential and respectful way/means of philosophical work — analytical philosophy. Just the opposite. Ludwig Wittgenstein seems to be a figure of the future of philosophy, a figure of her pure authentic movement. Symbolic figure, but also, actual figure — a figure of "never-not-complete" philosophy. A figure who signs not a word, spoken in philosophy. But which signs the point of "potential field voltage" of implementation philosophical displaying — of not indicating *things*, but of registering *traces of truth* in individual states, to the limit brought... It is important to understand that this article is not about the philosophical tradition of analytical philosophy. And not about the philosopher himself, about the philosophy of L. Wittgenstein — in terms of chronology, doxography, the "history of ideas" or theoretical reconstruction in the context — one or another — of the "philosophical present", or even, not about "universal with a signature." In this article, in fact, an attempt is opened to show, that analytical philosophy, as a definite way of acting to realize the event of thinking — all analytical philosophy, as an attempt, as a beginning, as a movement, as a matter, as an activity, — is phenomenal "natura naturans." It is such as a "topos of reproduction of thinking" in a purely ontological sense. In exchange with it (topos), in fact, Ludwig Wittgenstein, also, unique and one and only here, again, in a completely ontological sense, "demonstrates," that is, *it is* the actual, "living," perhaps irreplaceable "key" to the problem of limb, access, philosophical content and act. Perhaps having access *is it* correctly to put an access problem? Therefore, speaking with the help of Maître himself, philosophy is a work and luck to choose the *right examples*.

Keywords: *displaying, access, language, fetishism of meaning, analytical philosophy, philosophy, L. Wittgenstein.*

REFERENCES

Badiou, A. (2006). *Being and event*. N.Y. : Continuum.

Badiou A. (2010). *La Philosophie et l'Événement, entretiens avec Fabien Tarby*. Paris: Germina.

Heidegger, M. (2006). What is it - philosophy ? *Martin Heidegger. Gesamtausgabe. Band 11. Identität und differenz*. Frankfurt am main: Vittorio Klostermann, 2006. S. 3-26.

Hampshire, S. (1948). Are All Philosophical Questions Questions of Language? *Proceedings of the Aristotelian Society*, suppl., v. XXII, p. 31–48.

- Loux M. J. e). (2008). *Metaphysics: Contemporary Readings*. London, New York : Routledg.
- Rorty, R. (1999). *Analytic Philosophy and Transformative Philosophy*. In Richard Rorty's disk MS-C017-FD028, unpublished.
- Wittgenstein, L. (1922). *Tractatus logico-philosophicus*. London: Kegan Paul.
- Wittgenstein L. (1969). *The Blue and Brown Books: Preliminary Studies for the «Philosophical Investigation»*. Oksford: Biackwell Publishing.
- Descartes, R. (2000). *Reflections on the first philosophy ...* . (tr. Z. Borisuk, O. Gupansky). Kyiv, Junivers. (In Ukrainian).
- Mamardashvili, M. K. (1992). As I understand philosophy. *I understand philosophy*. (pp. 14-26). M., (In Russian).
- Mamardashvili, M. K., Pyatigorsky, A. M. (1997). *Symbol and consciousness. Metaphysical reasoning about consciousness, symbolism and language*. M., (In Russian).
- Podoroga, V. (1995). Beginning in the space of thought. *The phenomenology of the body. Introduction to philosophical anthropology*. (pp. 226-271). M., (In Russian).
- Rorty, R. (2018). Analytical and transformational philosophy. *Philosophical Journal*, 11, 3, 5-19. (In Russian).

Article arrived: 27.05.2021

Accepted: 06.09.2021